

במבט לעתיד, מה יש לעשות כדי שמסקנות הסקר אכן ייושמו, ומה יש לעשות כדי שיביאו לתוצאות טובות עוד יותר?

גיליון סתיו 2017 / כרך 8 (3)

אילן ניסים

ראש אגף סביבה במנהל אוצרות טבע, משרד
התשתיות הלאומיות, האנרגיה והמים

נדיה צימרמן

המוקד למחקר יישומי למשאבי סביבה ימית,
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה

דרור צוראל

מרכז מחקר וניטור ימי, היחידה הארצית להגנת
הסביבה הימית, המשרד להגנת הסביבה

ציטוט

ניסים א, צימרמן נ וצוראל ד. 2017. במבט לעתיד,
מה יש לעשות כדי שמסקנות הסקר אכן ייושמו,
ומה יש לעשות כדי שיביאו לתוצאות טובות עוד
יותר? אקולוגיה וסביבה 8(3).
העתק

אילן ניסים – כל המסקנות וההמלצות של הסקר התקבלו על-ידי הממונה על ענייני הנפט במשרד האנרגיה, שרואה לנגד עיניו, בין השאר, את הצורך ליצור ודאות לתעשייה. לכן, כל הדרישות קיבלו מעמד מחייב במסגרת ההליך התחרותי שקידמנו להנפקת רישיונות, והן מעוגנות בחלק מהתקנות, וזאת בהתאם לנוהג המקובל בעולם. המטרה היא ליצור קוד להתנהגות מקובלת, שלפיו תבוצע פעילות חיפוש והפקה של נפט וגז בים התיכון על פי הכללים הנורמטיביים הקיימים במדינות מפותחות, ששמירת הסביבה חרוטה על דגלן. אם פיתוח שדות נפט וגז במדינת ישראל יכול להתנהל על-ידי קביעת הנחיות וביצוען, אז חקיקה איננה הכרחית, ועדיפה עליה מערכת גמישה של הנחיות.

דוגמה טובה לקבלה בפועל של המלצות הסקר, על אף מחיר כלכלי גבוה, ניתן לראות בויתור של המדינה על ניצול משאבים מוכחים של נפט בשל רגישות סביבתית. בהתאם להמלצה של הסקר – בשלב הנוכחי הגביל הממונה על ענייני הנפט את שיווק רישיונות החיפוש החדשים לשטחים הרחוקים יותר מ-7 ק"מ מהחוף, משום שפערי המידע עדיין גדולים. אנו נמשיך לרכז מידע על אותם בתי גידול "החשודים" כרגישים, כך שאם ירצו לפתח את האזורים הללו בעתיד, יעשו זאת על בסיס מידע מפורט ומדויק יותר.

נדיה צימרמן – באיחוד האירופי מבוצע סקר אסטרטגי סביבתי גם עבור חיפושי נפט וגז ביבשה. רצוי להרחיב גם את הסקר הישראלי ליבשה. כיום, יזם המעוניין לחפש נפט או גז ביבשה, מבקש רישיון ומקבלו, ורק אם מתגלה כמות שמצדיקה הפקה, מבצעים בדיקה סביבתית מעמיקה יותר. כמו כן, יש מקום להכין סקר אסטרטגי סביבתי בנושא הקמת מתקני אנרגיה ותשתיות לאומיות. אי אפשר להסתפק בתסקירים סביבתיים נקודתיים ללא חשיבה אסטרטגית לאומית כאשר מדובר על הקמת מתקני תשתית ביבשה.

בסקר אסטרטגי סביבתי המדינה נוטלת יוזמה לקביעת מדיניות-על, בעוד שבתחומים אחרים היא בודקת השפעות על הסביבה באופן נקודתי (למשל באמצעות הכלי של תסקיר סביבתי) מבלי לקבוע מדיניות מנחה. גם אם לא מבצעים סקר אסטרטגי, חשוב לקבוע מדיניות שתאפשר למדינה, ולא ליזם, להיות היוזמת. מטרתו של הליך הסקר האסטרטגי היא לעגן שיקולים סביבתיים בהחלטות ממשלה. חשיבות ההליך טמונה בכך ששיקולים סביבתיים נשקלים מראש, כבר בהליך קבלת ההחלטות, ולא בדיעבד.

דרור צוראל – הסקר מקדם ניטור ימי, אך יש לשפר את המחקר הימי. למשל, המרחק שניתן למצוא בו את בוץ הקידוח – מנוטר, אבל לא מה ההשפעה של הימצאות הבוץ על בית גידול מסוים.

יש לבצע תהליך ארוך של אימות לכל בתי הגידול שנמצאו בסקר, וכן לבצע מחקר על בתי גידול רגישים שנמצאו – משימה מאתגרת ביותר לנוכח הימצאות חלק מהם בעומקים של מעל ל-1,000 מטרים. קרה שרצו להניח צינור באזור שהוגדר בו "חשד" לקיום בית גידול רגיש, בשל רכס כורכר שזוהה באמצעים סייסמיים, אבל כשביצעו סקר חזותי בעזרת מכשור מונחה מרחוק (ROV – Remotely Operated Vehicle) לא מצאו

הסקר נעשה ביחס לקידוחים (למטרת חיפוש או הפקה) אך לא ביחס לשאר הפיתוח הכרוך בהפקה (אסדות הפקה וצנרות) שהוא חלק מהותי מפיתוח עתודות גז ונפט. תמ"א 37' מאפשרת הצבת אסדות הפקה על מדף היבשת גם במקרה שאתר הקידוח נמצא במרחק אלפי ק"מ משם, בים העמוק.

הסקר לא כלל התייחסות לאסטרטגיה הכללית של ישראל ביחס למשאבי הגז והנפט. ראוי לגבש מדיניות ביחס לשאלות הבאות: האם רצוי שישראל תזקק ותייצא נפט? האם למדינה יש מדיניות בנושא או שהתפתחה תעשייה, ומשרד האנרגיה מנסה לסייע לה ועושה אסדרה של הפעילות הזו מבלי לקבוע את המדיניות האסטרטגית הסביבתית הנגזרת ממנה?
